

ADABIYOT DARSLARIDA INTERFAOL USULLARDAN UNUMLI FOYDALANISHNING QULAYLIKLARI.*Haqulova Gulnora Shukurovna**IIB Buxoro akademik litseyi ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada adabiyot darslariga interfaol usullarni kiritishning afzalliklari ko'rib chiqiladi. Bunday usullarning talabalarni jalb qilish, o'rganish natijalari va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga ijobiy ta'sirini ta'kidlaydi. Maqolada, shuningdek, turli xil interaktiv texnikalar muhokama qilinadi va ularni sinfda samarali amalga oshirish bo'yicha takliflar mavjud.

Kalit so'zlar: interfaol usullar, adabiy ta'lim, talabalarni jalb qilish, o'quv natijalari, texnologiya, munozara, tahlil, ijodkorlik, tanqidiy fikrlash.

Bugungi shiddat bilan jadallashib borayotgan taraqqiyot davrida dunyo har daqiqada o'zgarimoqda va o'sib kelayotgan avlodning fikrlashi, dunyoqarashi turlicha va bu jarayon bugungi ta'lim tizimida o'qituvchining tinimsiz izlanishga, yangidan yangi g'oyalarni qo'llashga, ta'limda innovatsion texnologiyalardan, AKTdan foydalanish zaruratini tobora orttirmoqda. Bu o'qituvchiga yanada mas'uliyatliroq bo'lishni talab qiladi. Hozirgi kunga kelib bilimsiz o'qituvchining o'quvchilarga dars berishi judayam qiyin, chunki hozirgi bolalar judayam ongli va bilimli. Bu esa, o'z navbatida o'qituvchi ham zamon bilan hamnafas bo'lib yashash uchun harakat qilishiga sabab bo'ladi. Adabiyot darslari judayam muhim ahamiyatga egadir. Chunki, bolada vatanga muhabbat, ota-onaga hurmat, vijdon, or-nomus shu kabi tuyg'ular aynan adabiyot darslarida shakllanadi, demak o'qituvchining mas'uliyati ko'proq.

Ta'lim manzarasi jadal rivojlanmoqda, texnologiya va innovatsion o'qitish usullari tobora hal qiluvchi ro'l o'ynamoqda. An'anaviy ma'ruzalar va passiv ta'lim talabalarni faol jalb qiladigan interfaol o'qitish usullariga yo'l ochmoqda. Adabiyot ta'limi bu o'zgarishdan istisno emas. Ushbu maqolada biz adabiyot darslarida interfaol usullardan foydalanishning qulayligi va afzalliklarini ko'rib chiqamiz, bu usullar o'quvchilarning o'rganish tajribasini qanday oshirishi mumkinligiga oydinlik kiritamiz.

Interfaol usullar talabalar o'rtasida faol ishtirok etish va hamkorlikni rag'batlantiradigan keng strategiyalarni o'z ichiga oladi. Adabiyot ta'limida bu guruh muhokamalari, ro'l o'ynash, ijodiy loyihalar va interaktiv o'qish va tahlilni targ'ib qiluvchi raqamli vositalar kabi tadbirlarni o'z ichiga olishi mumkin. Ushbu usullar talabalarga adabiy asarlarni chuqurroq tushunishga yordam beradigan tarkibni o'rganish va ular bilan bog'lanish imkoniyatini beradi.

- Guruh muhokamalari: talabalarni guruh muhokamalariga jalb qilish tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi, chunki ular badiiy matnlarning turli talqinlarini tahlil qiladi va muhokama qiladi. Ushbu yondashuv nafaqat faol ishtirok etishni rag'batlantiradi, balki talabalarga tengdoshlaridan saboq olishga imkon beradi.
- Ro'l o'ynash: talabalar adabiy asardagi ro'llarni faol ravishda o'zida mujassam etgan holda personajlar va syujet ishlanmalarini chuqurroq baholashlari mumkin. Ushbu uslub empatiya va matnni chuqur tushunishga yordam beradi.
- Ijodiy loyihalar: muqobil yakunlarni yozish, matndan ilhomlangan she'rlar yozish yoki multimedia taqdimotlarini yaratish kabi ijodiy vazifalarni belgilash talabalarni adabiyot bilan bog'lanishda o'z ijodlarini o'rganishga undashi mumkin.
- Raqamli vositalar: onlayn forumlar, elektron kitoblar va interaktiv izohlash platformalari kabi texnologiyalardan foydalanish badiiy matnlarni birgalikda o'rganishga imkon beradi. Ushbu vositalar o'qishni yanada qulay va yoqimli qiladi.

Adabiyot darslarida interfaol usullardan foydalanish talabalar uchun o'quv tajribasini oshirishi mumkin bo'lgan bir qancha qulayliklarni taklif etadi. Bu erda asosiy afzalliklardan ba'zilari:

Ishtirok etish: munozaralar, munozaralar va guruh faoliyati kabi Interaktiv usullar talabalarni o'quv jarayoniga faol jalb qiladi. Ushbu mashg'ulot adabiyot darslarini yanada qiziqarli va yoqimli qilib, talabalarni ishtirok etishga va hissa qo'shishga undaydi.

Tanqidiy fikrlash: interfaol usullar talabalarni badiiy matnlar haqida tanqidiy fikrlashga undaydi. Munozaralar va tahlillar orqali talabalar turli xil talqinlarni, mavzularni va adabiy vositalarni o'rganib, chuqurroq tushunish va tahlil qilish qobiliyatlarini rivojlantirishlari mumkin.

Hamkorlik: Interaktiv usullar ko'pincha guruh ishi va tengdoshlarning o'zaro ta'sirini, hamkorlik va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Talabalar bir-birlaridan o'rganishlari va turli xil qarashlarga ega bo'lishlari mumkin, bu ularning adabiyot haqidagi tushunchalarini boyitishi mumkin.

Shaxsiylashtirish: interfaol usullar shaxsiylashtirilgan o'quv tajribasini yaratishga imkon beradi. Talabalar adabiyotni o'zlarining tajribalari va g'oyalari bilan bog'lab, mazmunini ular uchun yanada dolzarb va mazmunli qilishlari mumkin.

Faol o'rganish: interfaol usullar talabalardan faol ishtirok etishni va o'rgangan narsalarini qo'llashni talab qiladi, bu esa adabiy tushunchalarni yaxshiroq saqlash va tushunishga olib kelishi mumkin.

Ijodkorlik: interfaol usullar o'quvchilarda ijodkorlikni rag'batlantirishi mumkin. Ijodiy yozish, ro'l o'ynash yoki multimedia taqdimotlarini yaratish kabi tadbirlar

talabalarga o'z talqinlari va tushunchalarini xayoliy tarzda ifoda etishlariga imkon beradi.

Inklyuzivlik: Interaktiv usullar turli xil ta'lim uslublari va afzalliklariga mos kelishi mumkin. Ba'zi talabalar munozaralarda muvaffaqiyat qozonishi mumkin, boshqalari esa ijodiy loyihalarda ustun bo'lib, turli o'quvchilarning muvaffaqiyatga erishish imkoniyatlarini ta'minlaydi.

Zudlik bilan aloqa: munozaralar va tadbirlar orqali talabalar o'zlarining g'oyalari va talqinlari to'g'risida darhol fikr-mulohazalarni olishlari mumkin, bu ularga tushuncha va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini takomillashtirishga imkon beradi.

Haqiqiy dunyoda qo'llash: interfaol usullar talabalarga adabiyotning haqiqiy dunyoda amaliy qo'llanilishini ko'rishga yordam beradi, masalan, muloqot, muammolarni hal qilish va empatiya, bu qimmatli hayotiy ko'nikmalar bo'lishi mumkin.

O'yin-kulgi va motivatsiya: adabiyot darslari interaktiv va qiziqarli bo'lsa, talabalar motivatsiyaga ega bo'lib, mavzudan zavqlanishadi, bu esa o'qish va umuman adabiyotga qiziqishni kuchayishiga olib keladi.

Iskala o'rganish: interfaol usullar o'rganishni iskala qilib, o'quvchilarga murakkab adabiy tushunchalarni asta-sekin boshqariladigan bosqichlarga ajratish orqali tushunchalarini shakllantirishga yordam beradi.

Interfaol usullarni adabiyot darslariga kiritish o'qituvchidan rejalashtirish, ijodkorlik va moslashuvchanlikni talab qiladi, ammo talabalarni jalb qilish va o'rganish natijalari uchun foyda katta bo'lishi mumkin.

O'qituvchi shu fikrlardan xulosa qilgan holda, o'quvchilarning xato va kamchiliklarini bartaraf qilishga harakat qiladi. Shu tartibda, interfaol o'qitish usuli, o'quvchilarning hamkorlikdagi faoliyati o'qituvchining bahslardagi ishtiroki tufayli dars jarayonini nafaqat hamkorlikdagi faoliyati bo'ladi, balki shaxsning ijtimoiy munosabatlarining real ijodiy sarmahsul faoliyatiga aylanadi. O'qishdagi hamkorlik o'z-o'zidan o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim, to'g'ridan-to'g'ri ularning ichki dunyosiga ta'sir etadi va dars jarayonini asosiy tarbiyaviy funksiyasi ham bajarib keladi. Interfaol o'qitish usuliga quyidagilar kiradi:

- Evrestik suhbat;
- Bahs usuli;
- Aqliy hujum;
- Ishbilarmon o'yinlar usuli;
- Davra stoli;
- Muhokama qilinuvchi va bevosita ustoz bilan amalga oshiriladigan usullar.

Keyingi paytlarda ilg'or tajribali o'qituvchilar tomonidan darsning seminar - dars, bahs –dars, suhbat –dars, sinov –dars, konferensiya –dars, sayohat-dars kabi

turlari o'tkazilmoqda. Bunday dars turlari o'quvchining dars paytidagi loqaydligiga barham berib, unda faollikni uyg'otadi, bolani o'ylashga, muhokamali fikr yuritishga, so'zlashga va izlanishga hamda mehnat qilishga o'rgatadi. Adabiyot darslarida xususan ko'pchilik o'qituvchilar "BBB", "Baliq skleti", «Aqliy hujum», «Zakovat», «Modul dars», «Zigzak» sinflari o'yinlardan, interfaol usullardan ko'p foydalanishadi. Bu usullar ham judayam samarali. Umuman olganda, o'qituvchi jamiyat uchun xizmat qilayotgan ekan, hech qachon izlanishdan charchamasligi, bir joyda to'xtab qolmasligi zarur. Hozirgi zamon shiddati yangiliklarni har daqiqada ilm-fanga tatbiq qilyapti, ulardan soha bo'yicha unumli foydalanish samaradorlikni oshiradi.

Adabiyot darslarida interfaol usullardan foydalanish qulayligi o'quvchilarning faoligi va o'quv natijalariga ijobiy ta'sir ko'rsatayotganidan dalolat beradi. Interfaol metodlar, ayniqsa, turli xil o'quv uslublariga murojaat qilish uchun foydalidir, bu esa talabalarga adabiyotga turli tomonlardan yondashishga imkon beradi. Bundan tashqari, ushbu usullar talabalar faol hamkorlik qiladigan, fikr almashadigan va mavzu bilan chuqurroq aloqani rivojlantiradigan dinamik sinf muhitini yaratadi.

Xulosalar:

Interfaol usullarni adabiyot ta'limiga kiritish nafaqat o'qitish yondashuvlarini modernizatsiya qiladi, balki talabalarning umumiy o'quv tajribasini ham oshiradi. Ushbu usullar faol ishtirok etish va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda qulay, moslashuvchan va samarali. Texnologiya va innovatsion pedagogikani o'zlashtirishda davom etar ekanmiz, o'qituvchilar uchun adabiyot darslarida interfaol usullarning ahamiyatini anglash juda muhimdir.

- Interfaol o'quv tajribalarini oshirish uchun texnologiyani puxta birlashtiring.
- Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun talabalar boshchiligidagi munozaralar va munozaralarni rag'batlantirish.
- Ijodiy ifoda etish va adabiy tushunchalarni o'rganish uchun imkoniyatlar yarating.
- Talabalarning fikr-mulohazalari va rivojlanayotgan texnologiyalar asosida interaktiv usullarni doimiy ravishda moslashtirish va takomillashtirish.

Xulosa qilib aytganda, interfaol usullar adabiyot ta'limini boyitishning qulay va samarali usulini taklif etadi. Faol ishtirok etish kuchidan foydalangan holda, o'qituvchilar o'quvchilarda adabiyotga va tanqidiy fikrlashga umrbod muhabbat uyg'otadigan qiziqarli va dinamik sinflarni yaratishi mumkin.

Adabiyotlar.

1. To'xliyev.B: "Adabiyot o'qitish metodikasi" o'quv qo'llanma – Toshkent .: A.N nomidagi O'zbek Milliy kutubxonasi nashiryoti.2010

2. R.J.Ishmuhamedov. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari. T.2004.
3. Pedagogika. Rasulov B. - T.2016.
4. Alisher Navoiy. Ibratli hikoyatlar va xislatli hikmatlar. Nashrga tayyorlovchilar A.Tilovov, I.Saydullayev.-T.: "Sano-standart"2016
5. <http://library.navoiy-uni.uz>
6. <https://e-library.namdu.uz>

